

המצב הפנימי בסוריה

כיצד ראינו את פני הדברים בסוריה?

לקח מאלף ניתן להפיק לא רק מנסיון התפתחותם של המאורעות עצמם — אלא גם, לעתים קרובות, מתוך נסיון ראיית ההתפתחות ומגמותיה. דוגמה מעניינת לכך ימצא הקורא הישראלי בקטע הניתן להלן. הקטע נלקח מתוך סקירת "סיכום וניתוח שנערכה לשם פרסום במדור "תצפית על הוירה", כ-12 ימים לפני פרוץ "מאורעות סוריה". הקטע ניתן כלשונו וכנוסחו.

קוי המדיניות המצרית בסוריה

הבעיה הכרונית של האיחוד, מאז הוקם בפברואר 1958, הייתה מידת יציבותו של השלטון בסוריה. דאגתם של המצרים הייתה מאז למנוע בעד כך שסוריה תהיה לחוליה החלשה בשרשרת האיחוד, הנתונה להשפעות מבפנים ומבחוץ. המשבר האחרון בין סראג' לצמרת קע"מ מוכיח שוב את הקשיים בהם נתקלים המצרים. משבר זה הוא תוצאה מידית ממדיניותם של המצרים שהוחל בה במלוא הקצב באמצע אוגוסט. במדיניות זו בלטו שני הקוים הבאים: —

● צעדים נוספים לצנטרליזציה של השלטון בקע"מ ע"י ריכוזו בקהיר באמצעות ארגון מחדש של ממשלת קע"מ, ארגון השלטון המקומי בסוריה, ארגון מחדש של "האיחוד הלאומי";

● זירוז ביצוע המדיניות של הלאמת מפעלים כלכליים בסוריה, אשר הוחל בה כבר בראשית השנה ואשר קויה דומים לאלה של המדיניות הכלכלית הנהוגה במצרים. המרשאל עאמר נתמנה עוד בשנת 1959 ע"י עבד אנינאצר כאחראי לסוריה; נמסרו לו כל סמכויות הנשיא לגבי חבל זה. בתקופות קריטיות יושב המרשל עאמר בסוריה ומנצח על ביצוע המדיניות המוכתבת מלמעלה, מאחר שאין לסמוך על הסורים.

ארגון הממשלה מחדש

ב-16.8.1961 הוכרז בקהיר על ביטול המבנה הקודם של ממשלת קע"מ שהייתה אז מורכבת מממשלה מרכזית ומשתי "מועצות מבצעות" חבליות. בהתאם למבנה החדש בוטלו שני הגופים והוקמה ממשלה אחת ויחידה לכל קע"מ. לעבד אנינאצר נתמנו 7 סגני נשיא, מהם 5 מצרים (כולם קצינים, אנשי "מועצת ההפיכה" לשעבר) ו-2 סורים. גוף זה משמש כקבינט המצומצם, שיקבע את המדיניות בפיקוחו הישיר של עבד אנינאצר. יתר המיניסטרים, כ-36 במספר — מהם 14 סורים, קצינים לשעבר — ישמשו כמוסדות שיבצעו את פקודות מיניסטרי הקבינט המצומצם; כך שכל סגן נשיא יפקח על מספר מסוים של מיניסטריונים או מוסדות חברתיים וכלכליים. למשל: זכריה מוחיאדדין — שיהיה ממונה על מוסדות היצור וישלוט על כל המוסדות הכלכליים המולאמיים; חוסין שאפעי — הממונה על המיניסטריונים והמוסדות העוסקים בשירותים. בעוד שהדבר נכון לגבי אנשי הקבינט המצריים, שקיבלו לידיהם שליטה של ממש, הרי שני הסגנים הסוריים נתמנו לקבינט לשם "יצוג" סוריה בלבד. למשל: סראג' נתמנה כסגן הנשיא לענייני פנים

וכממונה על משרד הפנים ובתי הדין המשמעתיים של המנגנון — תפקיד שנתרוקן מכל תוכן מאחר שלא תהיה לו כל השפעה בסוריה והוא נועד לעסוק בבעיות שגרתיות בלבד. יצוין כי למשרדים אחרים נתמנו שני שרים (מצרי וסורי); ואם כי תפקידיהם ושטחי עבודתם לא הוגדרו, יש להניח שחלוקת התפקידים ביניהם תיעשה מתוך ראייה "כללית" קע"מית. כן יצוין שנוספו לממשלה ששה מיניסטריונים חדשים: לסכר הגבוה, למחקר מדעי, לשיכון, לחינוך גבוה, לעבודה ולטיוב האדמות.

מגמות המדיניות

המצרים הציבו לעצמם את המגמות להלן בביצוע קוי המדיניות הנ"ל:

● הפיכת קע"מ למדינה אחת, שבה אין מקום לשני חבלים, ומחיקת ה"זהות הסורית" מעל פני המפה המדינית. שטחה של סוריה חולק למחוזות אדמיניסטרטיביים הכפופים לקהיר. במסגרת זו מבוטל כל ארגון או מוסד הנושא אופי חבלי — בין אם זה מוסד השלטון המקומי או ה"איחוד הלאומי";

● יעול ביצוע המדיניות הכלכלית החדשה ופעולת המנגנון בסוריה — וזאת כמסקנה מהפיגור שהורגש בביצוע המדיניות הכלכלית בסוריה בהשוואה לקצב הנהוג במצרים, עקב נרגנות המנגנון הסורי, שעסק בחבלה נגד האיחוד;

● בטחון רחוק — להביא למיזוג מוחלט של כלכלת שני החבלים וע"י כך לבטל לגמרי את אופי הכלכלה הלאומית הסורית. הטיפול בבעיות הכלכליות בסוריה נעשה מנקודת ראות "כללית קע"מית"; לדוגמה — העברת פועלים מחבל אחד למשנהו, תיאום מדיניות היצור, היבוא והיצוא וכו'; הפיכת ארגונים כלכליים במחוזות סוריה לשעבר לסניפי הקונצרנים המצריים המרכזיים; ניצול שטחי הקרקע הריקים מתושבים ליישוב פלאחים מצריים.

מקום מושבה הקבוע של הממשלה יהיה בקהיר. אולם כדי לרצות את דעת הקהל הסורית הוחלט שהממשלה תתכנס בדמשק בחודשי פברואר-יוני של כל שנה.

ארגון השלטון המקומי

באמצע ספטמבר 1960 הוחל בארגון מחדש של השלטון המקומי בסוריה בדומה למצרים. אופיו החבלי יתבטל והוא יתבסס על ארגון המחוזות. בראש כל מחוז יעמוד מושל מחוז שיתמנה ע"י הנשיא ישירות ויטפל בכל הבעיות הכלכליות והחברתיות של מחוזו, בהסתייעו בניציגי המשרדים

השונים באזור. באמצעות הארגון החדש יוסר מעל המושל העול הבטחוני, שהיה תפקידו העיקרי של המושל לפי המתכונת הקודמת. בבטחון השוטף יטפל ליד המושל קצין בטחון, שיתמנה במיוחד; ע"י כך יוגבר הריכוז של השלטון. מגמת המבנה החדש היא לשבור את אחדותה המדינית והכלכלית של סוריה ולהפוך את מחוזותיה לפרובינציות נפרדות, שתשתלבנה ותבלענה במסגרת המבנה הכלכלי והאדמיניסטרטיבי של מצרים.

ארגון „האיחוד הלאומי“

עד ל-19.8.1961 הורכבה מפלגת השלטון, „האיחוד הלאומי“, בנפרד בכל חבל. לכל חבל היו מועצות מחוזיות וכנס כלכלי חבלי משלו. כדי לבטל הפרדה זו הודיע עבד-אני-נאצר ב-19.9.1961 על חיסול האופי החבלי של הארגון; ע"י ביטול הכנס החבלי, וקיום הכנס הקע"מי בלבד (בדומה למה שהוחלט לגבי השלטון המקומי). דבר זה נעשה ע"י הכפפת המועצות המחוזיות במישורין למועצה המבצעת עליונה, בראשותו של עבד-אני-נאצר, המורכבת מ-20 חברים. יצוין שסראג' שימש מזכיר כללי של הארגון בסוריה.

המדיניות הכלכלית

המדיניות הכלכלית של המשטר בסוריה מצאה לאחרונה את ביטויה (בדומה למצרים) בהעמקתה ובהגברתה של התערבות המדינה בחיי הכלכלה כשהמטרה היא:

- להחדיר ולבסס את השליטה וההשפעה של הקונצרנים הכלכליים המצריים על עמדות המפתח במשק הסורי;
- לפזר את השפעתם של החוגים הפרטיים המסורתיים על הכלכלה הסורית;
- ליצור שכבה של נהנים מהמשטר מבין הפלאחים וה"פועלים, ולהרחיבה, ע"י ביצוע הרפורמה האגררית וכן ע"י העסקת פועלים רבים יותר במפעלים שיוקמו, וע"י שיפור מצבם. באופן זה מקוה השלטון ליצור שכבת אוכלוסיה אוהדת לו, במקום מעמד אנשי הכלכלה הסוריים שהורדו מנכסיהם.

מדיניות כלכלית זו מוצאת את ביטויה בהשתלטות על המפעלים התעשייתיים והמסחריים, וכן על משק הכספים הסורי בדרכים אלה:

- הרחבת החדירה הכלכלית של הסקטור הממלכתי-ציבורי ע"י הלאמתם למחצה של מפעלים וחברות גדולים, אשר גילמו את עצמתו של ההון הפרטי בשדה התעשייה והמסחר (בעיקר בשיווק הכותנה, תעשיית הטכסטילים, השמנים והמלט) — ונתנת בידי ה"מוסד הכלכלי הסורי" (שהוא מוסד ממשלתי

לפי הדוגמה המצרית, ומרכזו בידיו את כל המפעלים בשיתוף הון ממשלתי) כוח רב בתחומים אלה.

- הלאמת הבנקים, וחברות הביטוח, ונוסף לכך פיקוח על מטבע החוץ — מאפשרים שליטה מלאה על משק הכספים בסוריה. הודות לצעדים אלה יכולים השלטונות לרכז ולכוון את האשראי והחסכון במשק בהתאם לתכניות הפיתוח של המשטר. אין זה כלל חשוב לשלטון כי בדרך זו הוא הרס למעשה את המבנה הכלכלי הישן של המדינה, שהיה מבוסס על היזמה הפרטית, בעוד שטרם עלה בידו ליצור תחליף ראוי לשמו. בינתיים סותם השלטון „חורים“ רבים ע"י סובי סידיות וסיוע זר.

המשבר בין סראג' לצמרת

לפני השינויים האחרונים בממשלת קע"מ החזיק סראג' בכמה תפקידי מפתח בסוריה: הוא היה יו"ר המועצה המבצעת הסורית, מיניסטר הפנים, מזכיר „האיחוד הלאומי“ בסוריה, ראש שירותי הבטחון, הממונה על העמותות בסוריה וראש ה"מוסד הכלכלי" הסורי. בתוקף זה היה למעשה האיש השליט בסוריה. בריאורגניזציה האחרונה נתמנה, כאמור, כסגן נשיא לענייני פנים, ומושבו נקבע בקהיר. את המשבר שפרץ בין סראג' לצמרת קע"מ יש לראות על הרקע הבא:

- סראג' החנגד כנראה למדיניות החדשה, המבטלת את השפעתו בסוריה ואשר הפכה אותו ל"שריבובה" מחוסר השפעה מעשית — בזמן שהמצרים, בראשותו של עאמר, קיבלו לידיהם את הנהלת העניינים;

- השינויים האחרונים ב"איחוד הלאומי" מבטלים את מנהיגותו של סראג' כמזכיר כללי של הארגון בסוריה;

- מדובר גם על מינויים חדשים לשירותי הבטחון בסוריה, הן בראש המשדר המיוחד הסורי והן במנהלת הבטחון במשרד הפנים. פירוש המינויים האלה — שילוח כל האנשים שעבדו עם סראג' ושעליהם נשען שלטונו בסוריה בתוקף היותו אחראי לשני המשדרים, שירותי הבטחון עברו לידי מצריות, כשהמנהלים החדשים נעזרים בסורים שנבחרו לכך באופן מיוחד. מסתבר כי הפעילות הבטחונית בקרב הצבא הסורי במשך שלוש השנים היתה גם היא מכוונת למנוע התגבשות יתר של יסודות סוריים פטריוטים בעוצבות המפתח. זה נעשה על פי תכנון יסודי של ביצוע שינויים תקופתיים בתפקידי פיקוד, כשלמועברים מתפקידיהם ניתנו פיצויים וכ"כ בודים ביד רחבה. מסתבר כי במדיניות מסוג זה הועדפו שיקולי הבטחון הפנימי על פני היעילות המבצעית. מבחינה זו סומכים המצרים על קציני המטה שלהם במשרדים ובצבא.

בסיכום ניתן לומר, כי בעוד המצרים ממשיכים במדיניותם לשינוי מבנה השלטון בקצב מהיר, מבלי להתחשב במה שיגידו שותפיהם הסוריים, נתקלים הם בקשיים גדולים בביצוע מדיניות זו. אין ספק שהמשבר עם סראג' מוכיח שסוריה עדיין משמשת „חוליה חלשה“ של האיחוד — על אף צעדיהם של המצרים במשך שלוש שנות האיחוד שכוונו לביצור האיחוד ולחיזוק השפעתם בסוריה. שליטתם בסוריה תהיה תלויה במידת הישארותו של הצבא נאמן לאיחוד — ובהצלחתם למנוע מגוף זה כי יפעל נגדם.